

займає незмірно більше і доволі вагоме місце. Більшість суб'єктів політичного процесу, які мають згадки про релігійні проблеми у своїх програмах, декларують рівне ставлення до всіх Церков та релігійних організацій. При цьому в реальності ці ж політичні сили вибудовують спеціальні стосунки з окремими з церковно-релігійних структур.

Значним і вагомим з боку окремих політичних сил (наприклад, Партії регіонів з одного боку та Українського Народного Блоку Костенка і Плюща з іншого боку) залишається рівень зовнішньої самоідентифікації з певними Церквами і релігійними організаціями, які у свідомості конкретних політиків дістають риси і характеристики стратегічних партнерів чи генетично близьких союзників.

Розбіжності між формальною та реальною позицією щодо проблем церковно-політичної взаємодії характерні не тільки для політичних партій та блоків, але й для церковних структур: ледь не всі церковні лідери виступили з офіційними зверненнями, в яких закликають до неупередженості та примату моральності при виборі політичної сили, але при цьому, здебільшого, формують певний рівень взаєморозуміння та співпраці з конкретною політичною партією чи політичним блоком.

Після певного періоду зменшення уваги з боку церковних діячів до безпосередньої участі в діяльності представницьких органів влади прагнення священнослужителів та наближених до Церкви громадських діячів дістати депутатський мандат стає знову надзвичайно популярним і визнаним на всіх рівнях. В якості кандидатів у депутати активно пробують себе не тільки священнослужителі так званих традиційних Церков, але й духівництво протестантських та окремих новітніх течій. Означена тенденція ще не вповні простежується в контексті виборів до Верховної Ради, але вона на повну силу дається взнаки, коли мова йде про обрання депутатів місцевих (обласних, районних, міських, селищних) рад. Одним із новаторських елементів останньої виборчої кампанії можна вважати масове поширення нової схеми взаємостосунків між церковними лідерами та політичними партіями чи блоками: взамін за обіцянку придбати для конкретної політичної сили певну кількість голосів представників духівництва запрошують до виборчих списків.

Серед тенденцій, які тільки народжуються чи починають набувати конкретніших форм, відзначимо такі.

Для значної кількості суб'єктів виборчого процесу стало все більш звичним спеціальне наголошення на пріоритетності співпраці чи можливості надання в інший спосіб пріоритетів для певної конфесії (наприклад, Православ'ю) чи Церкви. У першу чергу, це стосується тих політичних сил, які роблять спеціальний наголос на потребі для України будувати особливі стосунки з Росією, а тому в контексті такої світоглядної та ідеологічної спрямованості виглядає не тільки логічною, але й необхідною побудова близьких стосунків із тією гілкою Української Православної Церкви, яка перебуває в юрисдикції Московського Патріархату. Однозначно і відверто така орієнтованість зафіксована у програмних документах Комуністичної партії України, Блоку Наталії Вітренко "Народна опозиція" Прогресивної соціалістичної партії України, виборчого блоку "Держава – Трудовий Союз", виборчого блоку політичних партій "За Союз", "Партії політики ПУТІНА".

На противагу означеній щойно тенденції для інших політичних сил (Український Народний Блок Костенка і Плюща, Українська Консервативна партія) принципового значення набуває необхідність формалізованого зазначення партнерських стосунків із іншим табором у середовищі Українського Православ'я: Церкви чи Церков, які своїм стратегічним завданням бачать утворення Єдиної Помісної Церкви.

А.Колодний*

Політичні партії України в контексті міжконфесійних відносин

Таблиця, видрукувана нижче, подає у формалізованому вигляді відповідні положення-судження, а то й цілі блоки, передвиборчих програм суб'єктів виборчих парламентських перегонів 2006 року. В програмах, зрозуміло, вони мають різне словесне вираження. Характерно, що слово «Бог» в різних контекстах зустрічається лише в п'яти програмах, що засвідчує той факт, що до релігії партії виборчих перегонів ставилися переважно функціонально, а не духовно. «За свободу совісті» - це положення зустрічається в програмах лише двічі. Воно, як відомо, передбачає як право вірити, так і право бути невіруючим. «За свободу віросповідань» - це положення подає демократичне, зафіксоване і Конституцією

---

* Заступник директора-керівник Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, д.філос.н., професор.

України, і багатьма міжнародними та українськими документами право особи на вільний вибір свого віросповідання, який одначе визнали лише чотири вибіркові партії.

«За духовність» - це положення фіксує програмні завдання партії чи блоку формувати духовність, хоч, вживаючи це поняття, жодна програма змістовно його так і не розшифрувала. «За християнську мораль» - в цьому програмному завданні чітко визначалися контури партійної діяльності. Правда, не всі високу моральність пов'язують із християнством. Для деяких партій моральність тотожня з духовністю, хоч, зрозуміло, це далеко не так. «За християнські цінності» - це програмне положення також звучить дещо абстрактно, бо ж такою цінністю є також принципи християнської моралі. Який зміст вкладали автори програм у поняття «цінності», вживаючи його, то певно лише вони в кожному конкретному випадку це знають. То ж формулюючи свої передвиборчі зобов'язання, партії не завжди враховували можливості сприйняття їх змісту можливим виборцем. Навіть для філософськи освіченої особи подеколи тяжко збагнути, що хотіла сказати тим чи іншим гаслом якась партія. Згадаймо так часто проголошуване по радіо і телебачення гасло блоку Костенка-Плюща: «Здобули волю – здобудемо долю». Звучить гарно, а про яку долю йде мова, що то є, то «догадайся, мол, сама».

«За реституцію» - це положення включили до своїх програм лише дві партії. Воно й зрозуміло, бо реституція вже не є так актуальною, як то було в перші роки незалежності. А ось за збереження релігійної спадщини зголосилося вже чотири. «За Єдину Помісну Православну Церкву» висловилися лише україноцентричні партії, бо ж ліві партійні спільноти в пошуках свого електорату, враховуючи вже значне порідіння старшого покоління, а також «міграцію» своїх колишніх виборців до різних партій центру, звернулися до тих православних, які ще із завзятістю обстоюють право на буття на українських теренах лише Московсько-Православної Церкви, що проголошує себе єдиноканонічною. До партій, які вирішили поспекулювати на конфесійних почуттях московсько-православних віруючих України відносяться насамперед Компартія і Блок начолі з прогресивною соціалісткою Н. Вітренко. Остання в пошуках свого електорату в дні виборчих перегонів мала зустрічі ледь не зо всіма владиками УПЦ МП, підпорядкувала своїй меті біляцерковні православні спільноти цієї Церкви, їздила навіть на прийом в Москву до другої особи Російського Православ'я митрополита Кирила (Гундяєва). Але наслідки виборів засвідчили, що ставка на підтримку партій, які в недалекому минулому обстоювали атеїстичні ідеї, не зпрацювала. Як і не зпрацювало прагнення деяких партій чи блоків перебрати у свої програмні документи те, що, образно кажучи, релігія вважає своїм. Так, незважаючи на майже щоденні проголошення по радіо принципів християнської моралі, обіцянки «золотих гір» лідером ХДПУ Віталієм Журавським, який йшов своєю партією у блоці з НДП В. Пустовойтенка, свій електорат в такий спосіб він не знайшов.

Позитивним є те, що багато програм проголосили формування «толерантності міжконфесійних відносин» як важливе завдання своєї партійної спільноти. Блок «За соціальну дію» - цим коротким висловом ми об'єднали положення програм про необхідність залучення релігійних організацій до соціально значимої діяльності, зокрема благодійництва. Хоч ми й будемо громадянське суспільство, в якому не тільки церква має бути відокремленою від держави, а й держава від церкви, однак лише чотири партії наголосили на необхідності встановлення між ними «партнерських відносин».

Проаналізувавши передвиборчі програми 33 блоків і партій, зауважу беззастережно, що питання буття релігії в українському суспільстві і відносин до релігії та Церкви партій чи блоків в разі приходу їх до влади в програмах чітко не було розписане. За винятком хіба що Соціально-християнської партії, Партії політики Путіна та якогось блоку безпартійних «Сонце». Все це засвідчує те, що суб'єкти виборчого марафону не вбачають на перспективу в релігійних інституціях якогось свого партнера, що вони взагалі не знають, що є релігія і її інститути і якою є чи може бути її суспільна функціональність. Більшість з них загнали релігію у функціональному плані в дещо ширше для себе завдання – формування чи збереження високої духовності, маючи на оці при цьому часто релігію.

Лише 8 партійних спільнот визнали можливим в той чи інший спосіб прилучати релігійні організації до соціально-значимої діяльності. Це – похвально. Проте, з іншого боку, це водночас засвідчує і той факт, що така діяльність, якщо вона й наявна, але є настільки незначною й малопомітною, що партії навіть не знайшли за потрібне згадати про неї.

Хоч 15 партійних спільнот і мають намір обстоювати толерантність міжконфесійних відносин, проте може хвилювати те, що лише в чотирьох програмах фіксувалася право на свободу віросповідань, а свобода совісті – взагалі лише в двох. То ж партії не гарантують світоглядний і віросповідний демократизм, до чого ми б мали прагнути, йдучи в Європу. Все це утримує в собі перспективу прийняття Верховною Радою нового скликання такого Закону про релігійні реалії України, який не матиме ознаки одного із найдемократичніших у світі, яким є нині діючий Закон України про свободу совісті і релігійні організації.

Характерно, що ті партії, які перемогли у своєму прагненні зайняти депутатські місця у Верховній Раді України, мали надто скупі словесно свої завдання у сфері церковно-релігійного життя (зауважимо, що в програмі соціалістів О. Мороза вони взагалі відсутні). Видрукуємо їх повністю:

1. **Програма Компартії України:** «Гарантуємо свободу совісті та віросповідання, не допустимо знищення канонічного православ'я. Захистимо моральні та духовні цінності українського народу».
2. **Програма Партії регіонів:** «Захистити дійсні права і свободи громадян, зокрема у сфері віросповідання й використання рідної мови... Партія проголошує цю програму для всієї України, для всіх громадян, незалежно від національності, віросповідання і місця проживання».
3. **Блок «Наша Україна»:** «Пануватимуть міжконфесійний мир, злагода. Партнерські відносини між державою і релігійними організаціями сприятимуть духовному, моральному здоров'ю».
4. **Блок Юлії Тимошенко:** «Кожна дитина повинна отримати безперешкодний доступ до духовної освіти. Ми зупинимо пропаганду жорстокості та моральної розбеченості, зрівняємо статуси закладів духовної та світської освіти. Об'єднаємо зусилля держави, громадянського суспільства і релігійних конфесій у боротьбі проти безпритульності, алкоголізму та наркоманії, СНІДу, проституції та злочинності. Програми з цих проблем будуть підтримуватися коштами бюджету».

Наслідки виборів засвідчують те, що електорат не був зорієнтований у своєму баченні майбутнього депутата на питаннях того, як він ставиться до релігії і Церкви, що він обіцяє йому як віруючому. Тому на нього й не подіяли програмні обіцянки типу: за християнське відродження України; гарантуємо християнську демократію, християнську справедливість, християнську мораль; не допустимо релігійну експансію західного зразка; заборонити тоталітарні секти, що руйнують основи православних релігійних традицій; перетворимо Україну в планетарний духовний центр; за християнську справедливість в політиці; консолідація діяльності церков на вирішення актуальних проблем українського суспільства; УПЦ Московського Патріархату є об'єднуючою засадою українського суспільства; за міжконфесійну гармонію, недопущення релігійного розколу України; за діалог церков і культур, запобігання конфліктів на релігійному ґрунті та ін.

№	ПАРТІЯ / БЛОК	За свободу совісті	За свободу віросповідання	За духовність	За християнську мораль	За християнські цінності	За реституцію.	За Єдину Помісну Церкву	За канон. Прав. Церкву	За толерант. конфесійні відн.	За соціальн. дії	За партнерство держави і Церкви.
1.	Народний Рух України за єдність	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Політична партія "Європейська столиця"	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
3.	Комуністична партія України	+	+	+	-	-	-	-	+	-	-	-
4.	Партія регіонів	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
6.	Всеукраїнська партія Народної Довіри	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	-
7.	"Блок Лазаренка"	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-
8.	Блок "НАША УКРАЇНА"	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	+
9.	"Народний блок Литвина"	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
10.	"Блок Юлії Тимошенко"	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-
11.	"Блок Бориса Олійника та Михайла Сироти"	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-

12.	"Опозиційний блок НЕ ТАК!"	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
13.	Український Народний Блок Костенка і Плюща	-	-	+	-	-	-	+	-	+	+	-
14.	Блок НДП	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
15.	Соціально-Християнська Партія	-	+	+	+	+	-	-	-	+	+	-
16.	Українська Консервативна партія	-	-	+	+	+	-	+	-	+	-	-
17.	Партія Пенсіонерів України	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
18.	"Виборчий блок "Держава - Трудовий Союз"	-	-	+	+	+	+	-	+	-	-	-
19.	Виборчий блок політичних партій "ЗА СОЮЗ"	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
20.	Політична партія "Трудова Україна"	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
21.	Виборчий блок "Влада народу"	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-
22.	"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+
23.	Ліберальна партія України	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
24.	Політична партія України "Партія політики ПУТІНА"	-	-	+	-	+	-	-	+	-	+	-
25.	Соціально-екологічна партія "Союз. Чорнобиль. Україна."	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
26.	Блок "Патріоти України"	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-
27.	"Блок ЮРІЯ КАРМАЗІНА"	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
28.	Партія патріотичних сил України	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-
29.	Політична партія "Третя Сила"	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
30.	Українська Національна Асамблея	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-
31.	Селянська партія України	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
32.	"Блок Безпартійних "Сонце"	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+
33.	Українська партія честі, боротьби з корупцією та організованою злочинністю	+	+	+	-	-	-	-	-	+	-	+

Решта (а це 12) суб'єктів виборчих перегонів у свої програми не включили питання, пов'язані із станом і буттям релігії в українському суспільстві.